

LIKOVİ ZAVIČAJA: OSMAN FAZLIĆ – SUDIJA

**Dr. sc. Omer Hamzić i
Hasan Berberović, dipl.ing.**

JOŠ KAO DIJETE ČUO SAM ZA TO IME. OTAC JE IMAO NEKI BE- zvezni spor u sreskom ili opštinskom sudu u Gračanici. Kako nije volio da se povlači po sudovima, jedva je čekao da to okonča, bez obzira na krajnji ishod. Kad je čuo da se “njevogov predmet” nalazi kod sudije Osmara Fazlića, obradovao se kao da je već bio dobio spor. Vjerujem tom čovjeku, on je toliko pametan da ne zna u krivo... Tako ga je okarakterisao moj otac. Ne znam kako je okončan taj spor, ali znam da moj otac nikada nije promijenio mišljenje o tom čovjeku. Dosta, bio je sudija.

Pripadao je generaciji gračaničkih intelektualaca sa stavom. Bez obzira na sva iskušnja Drugog svjetskog rata i teškog poraća, nije dao da ga slomi provincijska čamotinja, ostao je do kraja dosljedan sebi i svojim ubjeđenjima, vjerovao je u pravdu iznad koje je bio samo Onaj Gore... Bio je blizak komunistima i komunističkoj ideologiji u vrijeme kada se za to robijalo u kazamatima Kraljevine Jugoslavije, bio je na antifašističkoj (partizanskoj) strani u vrijeme kada se za takvo djelovanje lahko mogao “fasovati” Jasenovac, bio je i ostao dosljedan vjernik u vrijeme kada su, poslije 1945. godine, komunisti hapsili hodže, bio je kritičan prema režimu u vrijeme kada se za to “letilo s posla” pravo u “čuzu”, bio je član Vrhovnog islamskog starješinstva SFRJ u vrije-

■ STUDENTI PRAVNOG FAKULTETA U BEOGRADU, 1930. GODINE. SLIJEVA NADESNO: OSMAN FAZLIĆ, DO NJEGA MUSTAFA KAMARIĆ

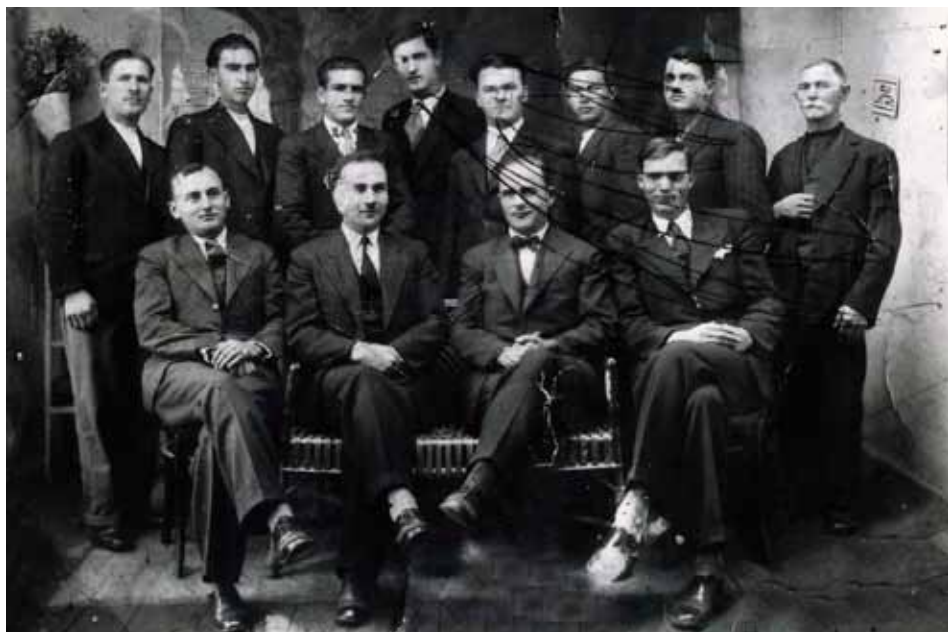
me kad je mogao biti član Vrhovnog suda... Kako mu dolikuje i pripada bio je veoma strog i pedantan, islamski odgojen, to jest u islamskom duhu, onako kako su bili odgojeni njegov otac, brat, sestra i ostala familija. Zapravo, bio je i ostao dosljedan sebi...

Rođen je 1905. godine u Seoni, opština Srebrenik, od oca Rašida i majke Kade, rođene Smajlović. Osnovnu školu završio je u Gračanici, dalje školovanje nastavio u Šerijatskoj gimnaziji u Sarajevu. Oduševljenje i smisao za pravom odvelo ga je na studij prava u Beograd. Pravni fakultet završio je 1932. godine.

Nakon završetka studija, počinje izuzetan i nadasve plodan životni put jednog nadarenog stručnjaka prava, koji je radio razne poslove iz oblasti prava, između ostalih i kao tužilac i sudija širom bivše Jugoslavije. Prvo zaposlenje, poslije fakulteta, dobio je po dekretu u Obrenovcu, zatim Vladičinom Hanu i Strumici (Makedonija), gdje je službovao do izbijanja Drugog svjetskog rata, odnosno do juna 1941. godine, odakle se prebacio u

Sarajevo... Koncem septembra 1941. godine došao je na službu u Kotarski sud u Gračanici. Tu se upoznao i 1944. godine oženio djevojku Hanumicu iz ugledne familije Halilbegovića. Tako je trajno ostao vezan za Gračanicu, tu će kasnije sagraditi i porodičnu kuću, podići porodicu, steći mnoge prijatelje... Volio je život, duženje i sijela sa prijateljima, običnim ljudima, ali i sa uglednim intelektualcima, vjerskim službenicima...

Još kao đak Šerijatske gimnazije u Sarajevu, a kasnije student Pravnog fakulteta u Beogradu, Osman Fazlić je u političkom pogledu pripadao tadašnjoj lijevo orijentisanoj i antifašistički raspoloženoj omladinskoj struji. Po dolasku u Gračanicu, u teškim ratnim uslovima, nastavio je druženje sa svojim školskim drugovima, dr. Hasanom Maglajlijom, tada mladim veterinarom i Husom Tolićem, koji je bio tek postavljen na dužnost kotarskog predstojnika u Gračanici, umjesto, za ustaše nepodobnog Adema Osmanbegovića. I jedan i drugi su bili antifašisti, koji nisu odobravali postupke ustaša, poseb-

■ SUDIJE I OSOBLJE SUDA U STRUMICI, OKO 1935. GODINE. OSMAN FAZLIC SJEDI PRVI ZDESNA

no prema srpskom stanovništvu. Pored Adema Osmanbegovića, u tom društvu bio je i Sejdo Đulić, koji će kasnije postati komandant Hadžiefendića legije u Gračanici. Tako se postepeno, da li spontano ili pod uticajem nekih centara narodnooslobodilačkog pokreta izvan Gračanice, stvarao krug antifašistički raspoloženih intelektualaca, u kojem su, osim spomenutih bili dosta aktivni još i Ahmet Šiljić Kadiju, Adem Alić i Fadil Šabić. Kako je rat odmicao, oni su se sve češće sastajali i razmjenjivali informacije o vojnim i političkim zbivanjima u okruženju do kojih su dolazili na razne načine, u svakodnevnim kontaktima sa ljudima na terenu, u službenim razgovorima i povremenim odlascima u Tuzlu i Doboj itd. Budući da su te sastanke i diskusije naročito forsirali Adem Osmanbegović i Hasan Maglajlija, ima indicija da su već tada funkcionisale i neke partijske veze. To nije moglo prolaziti baš nezapaženo.

Neko iz Gračanice je “otkucao” ta sastajanja izravno zapovjedništvu Ustaške nadzorne službe (UNS) u Tuzli. Tako je početkom februara 1943. godine, po prijavama

nekih agenata UNS-e, u Gračanici trebalo da bude uhapšeno čak 25 lica, osumnjičenih za saradnju sa partizanima. Među njima isticalo se i ime sudije Osmana Fazlića. Srećom, to su hapšenje, svojim intervencijama u stožeru Oružničke pukovnije u Tuzli uspjeli osujetiti tadašnji kotarski predstojnik Safet Branković, službenik kotarskog predstojništva Fadil Šabić i komandant legije u Gračanici Sejdo Đulić.¹

Već od početka 1943. godine, kako u svom sjećanju iznosi Osman Fazlić, počelo se otvoreno govoriti “o formiranju grupe koja će otići u partizane”. Fazlić se sjeća kako su 6. maja 1943. godine organizovali izlet na Bahiće, jedno uzvišenje sjeverno od Gračanice (iznad Javora) na kojem je, izgleda, nešto i konkretno dogovoreno: “Na ovom izletu, sjećam se da su bili, osim mene, Adem Osmanbegović, Vehid Begić, Nino Laznik, Sejdo Đulić, Ahmet Šiljić Kadija, Adem Alić, Hasan Maglajlija i Miralem Ljubović, koji je povremeno dolazio iz Sarajeva

1 Esad Tihić, Omer Hamzić, Gračanica i okolina i NOB-u i revoluciji, Gračanica 1988., 104., 205

va. Ovdje je bila diskusija otvorena po svim pitanjima o situaciji uopšte. Tu je pala odluka da zajednički odu u partizane: Ahmet Šiljić Kadija, Hasan Maglajlija, Vehid Begić i Adem Osmanbegović, što je i uslijedilo nakon dan ili dva. Na ovom sastanku ja nisam mogao doznati ko treba da ide, ali sjećam se da se dugo diskutovalo o tome na kome treba da ostane dalji rad i zadaci.”²

Osman Fazlić je od samog početka bio na vezi sa Fadilom Šabićem, koji je kao činovnik u kotarskom uredu, ilegalno obavljao neke obavještajne poslove za partizanski pokret. Po dolasku Žarka Antića, koji se predstavio kao izaslanik neke “više partijske instance”, dolazi do pojačane aktivnosti gračaničkih antifašista i do formiranja nekih organizovanih grupa, teritorijalnih aktiva itd. Osman Fazlić se sjeća da mu je upravo Žarko Antić dao zadatak da formira aktiv intelektualaca simpatizera partizana i Narodnooslobodilačkog pokreta u kojem bi se okupljali činovnici višeg ranga iz kotarskog ureda i suda s kojima se inače, svakodnevno susretao na poslu i družio u slobodno vrijeme. Pristupajući izvršenju zadatka, nakon pojedinačnih razgovora, Osman Fazlić je uspio formirati taj aktiv intelektualaca, koji je djelovao u sljedećem sastavu: Mustafa Kamarčić, rukovodilac aktiva, tada advokat, Husein Lokmić, sudija, Safet Branković kotarski predstojnik i Osman Fazlić, sudija. Zadatak aktiva je bio da prihvata propagandne materijale sa terena i da ih prorađuje, te da prikuplja materijalnu pomoć za pokret u naturi i novcu. Od članova aktiva traženi su razni podaci i izvještaji, interesantni za partizanske jedinice koje su operisale oko Gračanice. Osman Fazlić je, prema, sopstvenoj izjavi, slao te izvještaje izravno terenskim radnicima i vojnim jedinicama.

U toku boravka 18. hrvatske brigade u Gračanici, 24. 9. 1944. godine, u brigadu je

stupilo više omladinaca, skojevaca ili simpatizera KPJ, obje nacionalnosti. Za njima je krenulo i nekoliko uglednih građana, koji se kao već “provaljeni” aktivisti ili simpatizeri NOP-a nisu više smjeli zadržavati u Gračanici. To su bile zaista istaknute ličnosti tadašnjeg upravnog i sudskog aparata u Gračanici: Safet Branković, kotarski predstojnik, Osman Fazlić, sudija, Vsevold Alabovski, inženjer šumarstva, Mustafa Mustajbegović, šerijatski sudija, Sejdo Đulić, komandant legije u Gračanici, Salih Arnautalić, komandir legije u Brijesnici, te još nekoliko istaknutijih pripadnika zelenog kadra.³ To se smatralo velikim političkim uspjehom partizana i narodnooslobodilačkog pokreta. Među 200 potpisnika proglasa i poziva zelenokadrovcima da pređu u jedinice NOVJ, na osnovu amnestije koju je proglasilo Predsjedništvo Avnoja 21. novembra 1944. godine, nalaze se i imena Gračanića: Sejdo Đulić, Osman Fazlić, Safet Branković, Muhamed Sulejmanović i Husein Tolić.⁴

Kao dokazani antifašista i aktivni učesnik u partizanskom pokretu, poslije 1945. godine, sa velikim entuzijazmom angažuje se u društvenim organizacijama i organima nove vlasti. Imao je značajnu ulogu u političkom životu Gračanice. Već 1946. godine postavljen je za predsjednika Sreskog narodnooslobodilačkog odbora u Gračanici. Na toj funkciji ostao je do 1947. godine, kada se gračanički srez izdvaja iz Okruga Doboj i pripaja Tuzli. Jedno vrijeme razmišljao je da otvori advokatsku kancelariju, ali ga je od te namjere odvratio Đoka Šešlak, u to vrijeme visoki politički funkcioner u Gračanici (“... ti si toliko dobar da nećeš biti u stanju tražiti od čovjeka novac za usluge...”).

Od 1949. godine Osman Fazlić se zapošljava u Okružnom sudu u Tuzla, a 1952. prelazi u Okružni sud Brčko. Od 1952. do 1967. godine živio je i radio kao

2 Izjava Osmana Fazlića koju je dao Komisiji za istoriju Opštinskog komiteta Gračanica 1963. U postupku prikupljanja, ova izjava je ocijenjena kao vjerodostojna (original izjave kod autora)

3 Esad Tihić, Omer Hamzić, Gračanica i okolina i NOB-u i revoluciji, Gračanica 1988., 256

4 Esad Tihić, Omer Hamzić, Gračanica i okolina i NOB-u i revoluciji, Gračanica 1988., 262

predsjednik Opštinskog suda u Gračanici.

Zahvaljujući svojim izuzetnim stručnim i radnim kvalitetima, skoro pola svog radnog vijeka proveo je na funkciji predsjednika suda, što je veoma rijedak slučaj u pravnoj struci. U svim gradovima u kojima je radio ostavljao je nezaboravne uspomene, jer je bio čovjek "od reda i discipline". Paralelno sa radom u sudstvu aktivno se bavio praćenjem dostignuća u pravnoj struci, a izveo je i plejadu mladih sudija koji su kod njega stažirali. Uživao je ugled u tadašnjim visokim krugovima Islamske vjerske zajednice. Odgojen u islamskom duhu, a uz to sa zavidnim znanjem šerijatskog prava, u dva mandata biran je za člana Vrhovnog islamskog starješinstva SFRJ - i to u periodu 1962. do 1970. godine.

I kao sudija i kao predsjednik suda, nastupao je prema svojim kolegama kao pedagog, ali i kao drug i kao prijatelj. Zato je u

svim sredinama u kojima je radio bio jako cijenjen i uvažavan. I ne samo među kolegama, već i među običnim ljudima i u društvu u cjelini. Kao vrstan pravnik i kolega od kojeg su mnogo toga naučili ostao je u trajnom sjećanju mnogih svojih saradnika. Sarađivao je i bio u stalnom kontaktu, druži se i susretao sa nenadmašnim profesorima prava kao što su bili Hamdija Čemerlić i Mustafa Kamarić, njegov školski saputnik.

Tokom svog plodnog životnog vijeka družio se i sklapao prijateljstva sa vrlo interesantnim i izuzetnim ljudima širom nekadašnje Jugoslavije, stekao je mnoge prijatelje, koji su ga cijenili i voljeli kao istaknutog stručnjaka, a prije svega poštenog i principijelnog čovjeka. O tim njegovim prijateljevanjima, ponekada i sa izuzetno važnim i poznatim ličnostima, ostale su upamćene mnoge interesantne epizode. Podsjetit ćemo

na dvije: jednu sa našim nobelovcem Ivom Andrićem i drugu sa Aleksandrom Rankovićem –Acom, visoko rangiranim funkcionerom socijalističke Jugoslavije, koji je jedno vrijeme bio i “prvi do Tite”.

Jedan od njegovih susreta sa Ivom Andrićem ući će i u literaturu. Pošto je od ranije poznao Ivu Andrića, koji je, inače bio pravnik, on je 1949. godine ugostio budućeg nobelovca u Gračanici. Okupio je tadašnje gračaničke intelektualce i pred kafanom “Gaj”, usred čaršije organizovao prigodan razgovor sa velikim piscem. Tom prilikom je jedan od prisutnih ispričao kako je posijao mahune koje su narasle veličine jednog metra. Andrić je uzeo olovku i pribilježio osnovne impresije, koje je kasnije prenio u svoju pripovijetku pod naslovom “Kalifornijska mahuna”.

Sa Aleksandrom Rankovićem, jednim od najmoćnijih likova Titove Jugoslavije, Osman Fazlić upoznao se dok su zajednički igrali u jednom folklornom društvu, prije Drugog svjetskog rata, za vrijeme njegovog službovanja u Obrenovcu i Vladičinom Hanu. Desilo se da je, 1952. godine, vjerovatno “zbog političke nepodobnosti” ili nekih drugih “mrlja u biografiji”, trajno izbačen iz posla. Jednog dana, prolazeći kroz

Beograd za Srbiju, odluči se da posjeti svoga druga iz folklorne sekcije, koji je tada, kao ministar unutrašnjih poslova Jugoslavije, neprikosnoveni komunistički autoritet, odmah do Tita. Čim se predstavio dežurnim stražarima, odmah je, bez ikakvih problema primljen kod Rankovića, koji se prisjetio njihovog zajedničkog drugovanja u Obrenovcu... Nakon tri dana po povratku u Gračanicu, stiže kurir iz opštine i donosi rješenje... Osman Fazlić se vratio na posao i ponovo počeo raditi u sudu u Gračanici.

Životni put ga je vodio na različite strane, ali je Gračanica u njegovom srcu uvijek imala posebno mjesto. U Gračanici je i umro, 11. 06. 1972. godine, u 67. godini života kao predsjednik suda u penziji.

Na svojoj jako interesantnoj i plodnoj životnoj stazi dobio je nekoliko društvenih priznanja, od kojih ističemo Orden rada sa srebrenim vijencem kojim ga je odlikovao Josip Broz Tito 1964. godine, Orden zasluga za narod sa srebrnim vijencem i Spomen-plaketu Opštine Gračanica, koju je dobio nekoliko godina kasnije. Ali od svega toga važnije su pohvale i riječi zahvalnosti od mnogih njegovih kolega, od važnih, ali mnogo običnih ljudi koji su ga poznavali i voljeli.